

lih bosanskohercegovačkih vojnika u Prvom svjetskom ratu iz Bugojanskog kotara; 11. popis glasača u Bugojnu za izbornu listu za 1900. godinu i 12. boravak delegacije veleposjednika iz Travničkog okruga u Beču gdje su putovali u audijenciju kod cara Franje Josipa I.

Samija Sarić je ovom knjigom realizirala sve postavljene zadatke, cilj i sadržaj istraživanja, prostorni i vremenski okvir. Rezultat je opširna i detaljna historija Bugojna i njegove okoline u periodu austrougarske uprave, koja će se, sasvim sigurno, naći u mnogim bugojanskim kućama kao velika dragocjenost ■

Mina Kujović

Philippe GELEZ, *Safvet-beg Bašagić (1870.-1934.). Aux racines intellectuelles de la pensée nationale chez les musulmans de Bosne-Herzégovine*. Athènes: École française d'Athènes. Mondes méditerranées et balkaniques, 2010, 805 str.

“Mnogi na zapadu doskora nisu znali da na Balkanu, u Bosni i Hercegovini živi relativno brojan narod islamske vjeroispovjesti, pa je prema jednom suvremenom piscu historije Bosne ‘kulturalna i politička povijest muslimana (BiH) bila nešto kao tamna strana Mjeseca... nešto neviđeno, nepoznato’.”

Polivalentnoj ličnosti Safvet-bega Bašagića, koji je bio i književnik i historičar, i orijentalista i političar, pripada u povijesti Muslimana/Bošnjaka, prvenstveno, i BiH posebno mjesto. Bez izučavanja njegove OSOBNOSTI i cjelokupnog OPUSA nemoguće je cjelovito rekonstruirati i objasniti proces nacionalne identifikacije muslimanskog stanovništva BiH kao procesa dugog trajanja koji je formalno završen 1993. g. usvajanjem nacionalnog imena Bošnjak.

(Navedenim riječima se potpisnik ovih redova obratio prisutnima na odbrani disertacije Filipa Železa na Sorboni 20. lipnja 2006. g.) U maniru serioznog istraživača, francuski historiograf Philippe Gelez (1977.) – Filip Želez – u ne kratkom vremenskom rasponu, ali prijeko potrebnom decenijskom radu, prešao je mukotrpan put do tiskanja ove monografije u kojoj se iz nekoliko aspekata bavio začudno zapostavljenom ličnošću bosanskohercegovačke kulturne i političke scene s kraja XIX. i pr-

---

vih decenija XX. st. – Safvet-begom Bašagićem i intelektualnim korijenima nacionalne misli muslimana Bosne i Hercegovine.

Prijedlog i poticaje za istraživanje ove problematike i tematike Gelezu je u akademskoj godini 1999.-2000. dao Henrik Heger, direktor ekipe za istraživanje hrvatske kulture i međunarodnih intelektualnih razmjena na Sorboni IV, a Gelez ih je nastavio i obavio pod vodstvom Žana Pola Bleda (Jean Paul Bled), profesora suvremene historije na istom pariskom univerzitetu. Obojica profesora sa Bernarom Lorijem (Bernard Lory), Aleksandrom Popovićem, Tomislavom Išekom i Pol-Lujom Tomasom (Paul-Louis Thomas) kao predsjednikom, bili su članovi komisije pred kojom je Ph. Gelez 20. lipnja 2006. odbranio doktorsku tezu.

Autor je, prihvatajući se monografske obrade jedne istaknute ličnosti iz redova muslimanskog, i kulturnog i političkog establišmenta, kao povjesničar po zvanju, bio svjestan velikog broja zamki pred kojima se našao. Bio je (posebno kao stranac) svjestan da Bosna i Hercegovina u zapadnom svijetu prije kraja XIX. st. nije izazivala neki poseban historiografski interes. Dakako, nije podcijenio pomanjkanje njenog imena u historijama Osmanskog carstva od XVII. st., tragovima putnika u europskoj Turskoj, primjerice, historičara Rankea, geologa Buea, diplomatskih ličnosti Napoleonovog carstva s kraja XVIII. i početka XIX. st. Za vrijeme orijentalne krize i dolaskom Austro-Ugarske članci i monografije o BiH su se umnožavali, ali do 1960. g. samo na srpskohrvatskom jeziku, dok su, prema Gelezu, kvalitetne publikacije na drugim jezicima bile rijetke. Od 70-ih godina, naročito od rata 1992.-1995., knjige stranih autora bile su brojnije (Dž. Fajn, R. Donia, Petar Vrankić). Gelez spominje i izvanredne monografije na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku (T. Kraljačića, H. Kamberovića i Z. Grijaka).

Safvet-beg Bašagić “nije se, takoreći, na historiografskom polju ni pojavljivao”. Ph. Gelez konstatira da je doskora njegovo ime bilo zaboravljeno od velikog dijela bosanskohercegovačke javnosti. Spominjan je u ekciklopedijama, nekoliko specijaliziranih članaka, ali ne u školskim udžbenicima. Od 1992. g., od nezavisnosti BiH, njegova ličnost dobiva veći publicitet. Tragajući za monografijom o čovjeku – Bašagiću, Ph. Gelez je došao do paradoksalnog zaključka: do 2006. g. nije postojala niti jedna njegova kompletna biografija, mada su ga “muslimani BiH” smatrali jednim od osnivača njihovog nacionalnog identiteta. Te godine Muhidin Džanko, profesor književnosti na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, objavio je disertaciju u kojoj nije bilo historijskih elemenata, što nije ni dozvoljavalo procjenu LIČNOSTI. Lejla Gazić, istraživač Orijentalnog instituta u Sarajevu, odbranila je disertaciju u kojoj se više bavila predstavljanjem orijentalističkog rada Safvet-bega Bašagića nego njegovom ličnošću. Kuriozno je, po Ph. Gelezu, da o Bašagiću, iako toliko citiranom nakon što je BiH postala nezavisna, niko nije dao istinski sintetički prikaz njegovog života i djela.

Gelez je svoju disertaciju kao rad od 736 strana (551 str. osnovnog – rukopisnog teksta, plus aneksi, bibliografija i indeksi) u formi monografije, neznatno modificiranu za objavljivanje, naslovio, po vlastitom priznanju, u malo kompliciranoj sintagmi u kojoj je svaki od dijelova (nacionalna misao, pridjev “intelektualni” i riječ “korigirani”) trebalo da doprinese osnovnom cilju: sintetiziranju ličnosti i djela Safvet-bega Bašagića primarno iz historijskog aspekta. Zaintrigiranom i pažljivom čitatelju (prvenstveno onim koji se služe jezikom na kome je djelo napisano) bit će u startu dovoljno uočiti zavidan korpus izvora. Samo Bašagićevo djelo se “penje” gotovo do 600 poema, članaka i drugih (raznih) uradaka – impresivnih 1710 jedinica. Istraživanje primarnih (neobjavljenih) dokumenata Ph. Gelez je obavio u arhivima Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Istražio je i prezentirao obilje “bosanskih” i izvora i publikacija koji su mu omogućili pristup “debatama lokalne historiografije”. Koristio je i tekstove njemačke i engleske provenijencije, dok su radovi na francuskom jeziku izuzetno rijetki, osim onih koji se odnose na kraj XX. st., posebno originalnu sintezu Thierry Mudrya (Tieri Midria) – *Historie de la Bosnie-Herzégovine. Faits et controverses*. Paris 1999. (*Historija BiH. Činjenice i kontroverze*).

Prema B. Loriju, izborom teme, fokusiranjem u istraživanju i elaboriranju LIČNOSTI I DJELA takve markantne osobe kakva je bila Safvet-beg Bašagić, Gelez je na sjajan način u maniru moderne francuske historiografske škole uspio da oni koji budu čitali njegovu monografiju bolje razumiju Bosnu i Hercegovinu kao zemlju, Bašagićevo epohu mentaliteta, lokalne “igre”, sve u kontekstu procesa nacionalne identifikacije muslimanskog stanovništva, misleći, vjerovatno, i na zainteresirano francusko čitateljstvo kojem su malo poznati i ta zemlja i ljudi Bašagićevog vremena, i posebno univerzitetsku sredinu Francuske.

Svi koji budu konsultirali Gelezovu monografiju uočiti će da ono što autora odvaja od većine tekstopisaca o jednom od posljednjih i najutjecajnijih begova u BiH (bio je i predsjednik prvog Sabora) jeste pristup *ab ovo* podrijetlu Bašagićeve misli, njegovom intelektualnom formiranju do 1890. g. u PRVOM, zatim njegovom nacionalizmu i orijentalizmu do 1906. g. u DRUGOM i na kraju kulturi i politici do 1934. g. u TREĆEM dijelu knjige. Treba naglasiti da je tretiranu problematiku Gelez pratio u kontekstu koliko turbulentnih toliko i tektonskih društveno-gospodarskih, političkih, kulturnih i vjerskih promjena (i poremećaja) izazvanih okupacijom BiH (1878.), aneksijom (1908.) i stvaranjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (1918.).

U ovoj monografiji istražen je i znanstveno artikuliran cjelovit Bašagićev *portrait*, napisana svojevrsna biografija u kojoj je strogo poštovana kronologija zbivanja. Zabluda bi bilo i pomisliti da je to “samo” veoma uspješna biografija. Naprotiv, njen autor *sine ira et studio*, napisao je djelo bez prejudiciranja tako svojstvenih većini prethodnih autora koji su sa pozicija *pro et contra* prihvatili ili odbacivali Baša-

gićevu “bogumilsku ideologemu”, koja se i dan-danas rabi (i zloupotrebljava) u tu- mačenju procesa nacionalne misli kod bosanskih muslimana, ergo Bošnjaka.

Ovom nestandardnom biografijom u formi disertacije njen autor, Philippe Ge- lez, potvrdio je da orijentalizam predstavlja osnovni temelj nacionalnoj misli onog dijela stanovništva BiH kome je pripadao Safvet-beg Bašagić i da bez njegova tran- sfomiranja religiozne zajednice kod Muslimana/Bošnjaka ne bi bilo moguće ■

Tomislav Išek

Драга Мاستиловић, *Херцеговина у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (1918-1929)*. Београд: Филип Вишњић, 2009, 485 стр.

Knjiga Drage Mastilovića *Hercegovina u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1929)* predstavlja neznatno izmijenjenu magistarsku radnju pod naslovom *Političke, ekonomske i kulturne prilike u Hercegovini 1918-1929. godine*, koja je od- branjena na Katedri za istoriju Jugoslavije Filozofskog fakulteta u Beogradu. Autor kao cilj svog rada navodi istraživanje i prezentiranje što više segmenata života sta- novništva Hercegovine. Vremenski temu ograničava na period od ujedinjenja do za- vođenja diktature, a prostorno na Hercegovinu, odnosno Mostarsku oblast u granica- ma definiranim Uredbom o podjeli zemlje na oblasti i Zakonom o oblasnoj i sreskoj samoupravi iz aprila 1922. godine, po kojoj je Mostarska oblast obuhvatala srezove Mostar, Bileća, Gacko, Konjic, Ljubinje, Ljubuški, Nevesinje, Stolac i Trebinje.

Knjiga se sastoji od predgovora, uvoda, pet glava podijeljenih na određeni broj poglavlja, zaključka, popisa izvora i literature, imenskog indeksa i bilješke o autoru.

U *Uvodu* (21-60) autor daje kratak pregled nastanka i značenja pojma Hercego- vina, teritoriji na kojoj se prostirala, zbivanja od srednjeg vijeka preko osmanskog i austrougarskog perioda do dešavanja u Prvom svjetskom ratu, te na osnovu iznese- nih činjenica izvodi bitne karakteristike Hercegovine sa kojima je ona ušla u Kralje- vinu SHS – izražena vjerska netrpeljivost, neriješeno agrarno pitanje, privredna zao- stalost i siromaštvo, masovna nepismenost i kulturna zaostalost Hercegovine sa Mo-

---